

HABİTAT-II ÜZERİNE YORUMLAR VE GERÇEKLER

OKTAY EKİNCİ
(Yüksek Mimar)

20. Yüzyılın son büyük uluslararası buluşması olarak özlemle hazırladığımız Habitat-II Dünya Kent Zirvesi de artık geride ve "anılarda" kaldı. Ne var ki diğer tüm konferanslar gibi Habitat-II için de asıl önemli olan "Konferans Vadisi"ndeki anılar" değil 15 günlük tartışmalardan sonra ortaya çıkan belge ve raporlar. İnsanlık şimdi, bu yazılı belgelere, görüşlere ve "bildirgelere" bakarak, hatta bunlarda ileri sürülen görüşleri ve tezleri tartışarak, kendisine

izlenen politikalarından daha doğru ve gerçekten insanlık yararına politikalara kavuşabilmek için Habitat-II söyleminden yararlanmaya başlayacak...

Acaba Habitat-II, insanlık için böylesine önemli ve "umut verici" düzeyde yeni görüş ve politikaların üretilmesine katkıda bulunabilecek değerlendirmelere olanak sağlayabildi mi? Dünya İnsan Yerleşimleri Konferansı olarak gerçekleşen bu büyük uluslararası buluşma, 21.yüzyıla doğru esenliğin ve barışın ipuçlarını ortaya çıkardı mı?

altında" gerçekleştiğine inananlar, Konferans Vadisinde gece gündüz süren tartışmalardan sonra çıkan "sonuçlara" da elbette kaygıyla yaklaşıyorlar ve benimsemiyorlar. Özellikle İstanbul Bildirgesi ve Küresel Eylem Planı olarak adlandırılan iki önemli resmi sonuç belgesinde gelişmiş ülkelere yeterince eleştiri yöneltilmemiş olmasına dayanan yorumlar da Habitat-II'ye zaten daha baştan çekinçle yaklaşan bu kesimlerin en güçlü gerekçesini oluşturuyor.

Gecekonducular ne denli büyük bir toplumsal yaraysa, gecekondu yıkımları da en az, o kadar büyük yaralar açıyor. Bu manzaralar, 20. yüzyıl kentleşmemizin olağan görüntüleri.

yeni ve "daha güvenilir" bir yol bulmaya çalışacak. Öncelikle kentleşme süreçlerinde karşılaştığı sorunların yanısıra, demokrasi, insan hakları, çevre, kültür, kalkınma gibi konularda da bugüne dek

Şimdilerde bu sorulara yanıt arayanlar, belli başlı "iki kampa" ayrılmış gibi görünüyorlar. Konferansın "B.M. güdümünde" ve başta ABD olmak üzere "gelişmiş ülkelerin yönlendirici baskıları

Bu görüştekilerin "tam karşısında" yer alan diğer bir kesimin yaygın olarak savundukları tezler ise, Habitat-II'nin Dünya'da yaşanan sorunları çözmeye yönünde "en ileri" ve en umut verici yeni

politikaları ortaya çıkardığı şeklindeki değerlendirmelere dayanıyor. Özellikle "ortaklık", "yapabilir kılmak", "sivil toplum katılımı" gibi, gerçekten yeni sayılabilecek kavram ve vurgulamalara umut bağlayan bu kesimler, yeni Habitat-II'nin bu önermelerinin "geleceğin de güvencesi" olduğunu savunuyorlar.

Aslına bakılırsa, yine her B.M. Konferansında olduğu gibi, bu konferansta da ortaya çıkan ve "resmi belge" haline gelen görüş ve tezlerin tüm yönleriyle ve "herkesi" memnun etmesi elbette ki olanaksız. Çünkü, 150'yi aşkın ülkenin değişik siyasal ve kültürel eğilimler taşıyan delegelerinin katılımıyla hazırlanan bir "Dünya bildirgesinde", sadece belli bir yöndeki görüşlerin yer alması elbette ki beklenemez. Bu nedenle yine aslına bakılırsa Habitat-II sonuçlarının tümüyle doğru olduğunu düşünmek ve savunmak ne kadar yersizse, bu konferansı ve sonuçlarını tümüyle reddetmek de o kadar anlamsız ve hatta "aymazlık" olur. Önemli olan, böylesi bir platformda ortaya çıkan görüşleri tartışmak ve daha doğruyu bulmak için de her yönüyle değerlendirmektir.

gündeme gelen konulardan biri ve belki de başlıcası "küreselleşme" kavramıydı.

Özellikle gelişmekte olan ya da geri kalmış ülkelerden gelen delege ve katılımcıların küreselleşme sürecini Türkiye'de, bugüne dek tanık olmadığımız düzeyde bir "radikal" söylemle ve en sert eleştirilerle "yargılamış" olmaları, yine gelişmekte olan bir ülkenin vatandaşları ve aydınları olarak öncelikle "bizlerin" çok iyi değerlendirmemiz gereken bir durum değil midir?

Türkiye'de bir çok okur-yazar ve hatta "düşünür-tartışır" kişinin, küreselleşmeyi "kaçınılmaz" görmesinin ötesinde, üstüne üstlük "olumlu bir gelişme" olarak da yorumlayabildikleri bir dönemde, İstanbul'da bir araya gelen ve "benzer sosyo-ekonomik özellikler taşıyan" diğer ülkelerden uzmanların bu yorumlarla tamamen çelişen görüşleri ısrarla savunmaları ve "gerçekleri dile getirmeleri" Habitat-II'den alınacak derslerin belki de başında geliyor.

Örneğin, Kent Zirvesi'ne Brezilya'dan katılan kimi delegeler, daha önce Konferans'ın hazırlık toplantısı olarak bu ülkede gerçekleşen bir buluşmanın sonuç belgesini (üstelik Türkçeye de çevrilmiş

göre belirleme haklarını ve yeteneklerini yok etmektedir..."

Yani, Habitat-II'den daha önce Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanan bir dizinin de başlığında vurgulandığı gibi; "küreselleşme emperyalizmin yeni masalı olarak" gelişmekte olan ülkelerin yine hep geri kalması ve bağımlı politikaların tutsağı olarak kıvrınmaları yönünde bir "yeryüzü egemenliği" anlamına gelmektedir. Ve elbette bu da yine bir "sermaye" egemenliğidir...

Benzer şekilde, örneğin Taşkılla binasındaki Sivil Toplum Kuruluşları'nca düzenlenen forumlarda da bu kez doğrudan doğruya ABD'li NGO'ların küreselleşmeye yönelik eleştirileri bence "tarihsel bir değer" taşıyordu.

Vatandaş oldukları ülkenin başını çektiği bir uluslararası politikayı "tüm insanlık dışı yönleriyle" eleştirmekten çekinmeyen ve hatta bunu bir "NGO görevi" olarak yapan bu ABD'li hükümet dışı örgüt temsilcileri, yine Türkiye'yi de yakından ilgilendiren bir sorunu da gündeme getirdiler. Özellikle Afrika ve Asya ülkelerinde demiryolu yerine "oto-yolların" yaygınlaşmasını ve buna yönelik "Dünya Bankası teşviklerini" sorgulayan bu delegeler, kentlerde bisiklet yollarını ve tüm toplu ulaşım projelerinde demiryollarını ve deniz yollarını savundular. Türkiye'yi ve İstanbul'u da benzer açmazlar içerisine sokan "otomobile, otobüse ve kamyonu bağımlı" karayolları politikalarının, temelde insanlığa değil, "Dünya otomotiv güçlerinin küreselleşme özlemlerine ve planlarına" hizmet ettiğini sergilediler...

Bu gibi değerlendirmelerin yanısıra, özellikle Konferansın resmi belgelerine de yansıyan ve hem hükümetlerin, hem de hükümet dışı kurumların tüm olanaklarıyla mücadele etme-

leri yönünde bir dizi ilke kararları ve eylem planları önerilen diğer bir "evrensel olgu" ise yine gelişmekte olan ülkelerin ortak sorunu konumundaki "kentsel yoksulluk" ve "göç" kavramlarıydı.

Eskiden kentler zenginliğin, köyler ise yoksulluğun simgesiydi. Şimdi ise "küresel yoksulluk" kentlere yığılıyor. Habitat-II bu sorunu 21. yüzyılın gündemi olarak belediyelerin önüne koydu.

Zaten Konferansın asıl yararı da yine böylesi bir "uluslararası değerlendirme" ortamını ve olanağını bizlere ve diğer tüm katılımcı ülke halklarına da sağlamış olması değil midir?

Söz gelimi Habitat Vadisindeki tartışmalar sürecinde en çok ve en yoğun

şekilde) Habitat Vadisi'nde dağıtırlarken, aynı belgedeki şu vurgulamanın da özellikle altını çizerek belki de bizlerin "duymasını" istiyorlardı.

"Küreselleşme ulusal ekonomilere tecavüz ederek, ulusların kendi kalkınma politikalarını kendi ulusal çıkarlarına

Ağırlıklı olarak ekonomik nedenlerden kaynaklanan, ancak kimi ülkelerde siyasi ve etnik çatışmaların da etkisi altında süren "kırsal kesimlerden kentlere doğru yığınsal göç" süreci, 20.yüzyılın sonuna doğru "küresel bir tehdit oluşturacak" düzeye tırmanmıştı. 21.yüzyılın ortalarında dünya nüfusunun büyük bir kesiminin artık kentlerde yaşayacağına dair yapılan tahminler, işte bu gerçeğe

Nitekim Türkiye'de de "yoksullaşan kırsal kesimden" kentlere doğru 40 yıldır süren yoğun göç bir yandan dev metropollerin doğmasına neden olurken, öbür yandan ise yine bu metropoller arasında milyonlarca kişilik büyük tüketim pazarları oluşturarak sanayileşme ve üretim ekonomisi yerine ticaret ve rant sektörünün gelişmesine neden oluyorlar.

Küreselleşmeyi sorgulamayan, kitlesel göçün temel nedenlerini irdelemeyen. Yeni Dünya Düzeni'nin evrensel beklentilerini ilgi alanı dışında tutan ve asıl önemlisi hükümetlerin izledikleri politikaların hangi ekonomik ilişkilerden kaynaklandığını önemsemeyen bir sivil toplum hareketinin o ulusa ve insanlığa yine umut veremeyeceği; hele bu tür

Türkiye metropollerini artık geçekondulaşmayı değil "kaçak kentleşmeyi" yaşıyor. İstanbul'un Beykoz bölgesindeki bu yapıların tümü kaçak. Ama, nitelik olarak ruhsatlı apartmanlardan farklıdır...

dayanıyordu. Oysa bu sürece artık kentleşme demek doğru değildi ve her yönüyle ancak "kentsel yığılma" şeklinde tanımlanabilecek bu sorunun yaşamsal tehdidi altındaki ülkeler de yine gelişmiş değil, geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelerdi.

Habitat-II'nin işte bu ve belki de en önemli değerlendirmelerine bağlı olarak tartışma gündemine gelen temel kavram da yine küreselleşme sürecine yön veren "Yeni Dünya Düzeninin" ekonomik politikaları oldu. Örneğin Konferansın sonuç belgelerinden biri olan İstanbul Deklerasyonu'nda "gelişmiş ülkelerdeki ekonomi politikalar sürdürülebilir değildir" şeklinde vurgulanan ve eleştiri konusu yapılan tüketim ekonomisinin sadece çevreye ve kalkınmaya değil, toplumsal refaha ve adil, dengeli yaşama ortamına da olumsuz yönde etki ettiğinin saptanması çok önemliydi...

Oysa hem göçün nedenlerini ortadan kaldırmak, hem de ulusal ekonomileri sürdürülebilir kılmak için kalkınma ve gelişmenin ülke düzeyinde dengeli, rasyonel ve planlı bir sürece kavuşturulması gerekiyor. Bunun önündeki en büyük ve uluslararası bağları olan "evrensel engel" ise yine küreselleşme ve yağma ile tüketimi körükleyen tek kutuplu Yeni Dünya Düzeni...

Habitat-II'nin gündeme getirdiği ve yaygın bir kabul gören "sivil toplum kurumlarıyla hükümetler arasında sorunların çözümüne yönelik ortaklıklar kurma" anlayışının da ulusal ve evrensel ölçekte süregelen yağmacı politikalarından vazgeçilmesi yönünde yeni bir ivme ve demokratik hareket başlatabilmesi için, işte bu tür değerlendirmelerle birlikte tartışılmasında yarar var.

"depolitize olmuş" sivil güçlerin hükümetlerle kuracakları ortaklıklarda da ancak "suça ortak olabilecekleri" gerçeği, belki de Habitat-II'nin açığa çıkardığı en önemli olgulardan biriydi.

Elbette böylesi bir sonuca ulaşabilmek için de yine Habitat-II'yi ne tümüyle reddeden, ne de tümüyle onaylayan bir tutuma gereksinme var. Çünkü binlerce kişi Haziran ayında İstanbul'da "geleceği tartışmak için" bir araya geldiler. Bunun için de öncelikle "dünü ve bugünü sorgulamamanın" temel güvencesi olarak hükümet dışı kuruluşlara umut bağladılar.

İşte bu umut, Habitat-II'nin başarısının da mayası olacaktır... ◆